
UDK 811.163.42'367.624/.625:821.163.42

821.163.42.09 Vladić J.

Izvorni znanstveni članak

Primljeno: 5. XII. 2011.

ŠIMUN NOVAKOVIĆ

Filozofski fakultet Sveučilišta u Mostaru

simun.novakovic@gmail.com

GLAGOLSKI PRILOZI U DJELIMA FRA JERONIMA VLADIĆA

Sažetak

Usporedimo li tvorbu i sintaktičku ulogu glagolskih priloga u prošlosti i danas, primjetit ćemo znatne razlike. Danas se za tvorbu glagolskoga priloga sadašnjega služimo nastavkom -ći, a za tvorbu glagolskoga priloga prošloga nastavakom -vši. U starijim hrvatskim gramatikama, kao i u franjevačkim spisima, susrećemo nastavke -ć i -v. U djelima fra Jeronima Vladića susrećemo sva četiri navedena nastavka. Postoje bitne razlike i glede uporabe glagolskih priloga u atributnoj ulozi. Učestalost pojave glagolskih priloga u atributnoj ulozi u djelima fra Jeronima Vladića u izravnoj je vezi s normom kojom je pojedino djelo pisano. U djelima tiskanim do 1887. godine uporaba glagolskih priloga sukladno normi zagrebačke filološke škole česta je. Nailazimo na glagolske priloge u atributnoj ulozi i u kasnijim Vladićevim djelima, koja su pisana normom hrvatskih vukovaca, ali je njihova uporaba znatno rjeđa. Ovdje je uglavnom riječ o ustaljenim izrazima koje susrećemo i danas u hrvatskome jeziku.

Ključne riječi: fra Jeronim Vladić, glagolski prilog sadašnji, glagolski prilog prošli, glagolski priloz i u atributnoj ulozi, filološke škole

Uvod

Usporedimo li oblike glagolskih priloga u jeziku zagrebačke filološke škole i hrvatskih vukovaca, primijetit ćemo bitne razlike. Jedna se razlika tiče tvorbe, a druga sintaktičke službe priloga. Gramatike predstavnika zagrebačke filološke škole prave razliku, kao i neki stariji gramatičari, između participā, koji su sklonjivi, i gerundā, koji su nesklonjivi, dok su u gramatikama hrvatskih vukovaca glagolski prilozima nesklonjivi. Pri tvorbi glagolskih priloga preporodne gramatike imaju nastavke *-ć*, *-ći* i *-vši* koji se, ako su u službi atributa, mogu mijenjati kroz padeže. U hrvatskih vukovaca nastavci za glagolske priloge jesu *-ći*, *-v* i *-vši* s preporukom da se navedeni oblici ne sklanjaju te da je duži oblik glagolskoga priloga prošloga češći od kraćega (usp. Maretić, 1899: 84). Većina franjevačkih pisaca također ima sklonjive glagolske priloge. U ramskom je govoru slično stanje kao i ostali štokavski idiomi.¹ Glagolski prilog sadašnji „ima morfeme *-ć* i *-ći*, s nešto jačom zastupljenosti prve“ (Okuka, 1983: 115), a glagolski prilog prošli susrećemo „sa morfemom *-vši*, ali je vrlo rijedak“ (Okuka, 1983: 115).

¹ Općenito se može reći da su glagolski prilozima iznimno rijetki u hrvatskim narječjima. Ipak, glagolski prilog sadašnji može se sresti u svim trima narječjima, u kojima se najčešće tvori nastavkom *-ć*. Glagolski prilog prošli gotovo i ne postoji kao kategorija u štokavskim govorima, a čakavci i kajkavci uopće ga nemaju (usp. Lisac, 2003: 64-69).

1. Glagolski prilog sadašnji

1.1. Glagolski prilog sadašnji² prilično je zastupljen u Vladićevim³ djelima, a pojavljuje se s nastavcima:⁴

- 2 Današnji oblik glagolskoga priloga sadašnjega nastao je kasnije tijekom jezičnoga razvoja. Sve do XVI. stoljeća u hrvatskome jeziku bili su u uporabi stari oblici ovoga glagolskog oblika (usp. Jurišić, 1992: 170).
- 3 Fra Jeronim Vladić, krsnim imenom Mato, rođen je 2. ožujka 1848. u Ustirami, selu u južnome dijelu današnje općine Prozor – Rama. Za njegov svećenički poziv vjerojatno je presudnu ulogu odigrao njegov stric Ante, također svećenik, koji ga je 1858. godine odveo na školovanje u Fojnicu, potom u Guču Goru. Nakon dvije godine, točnije 1860. godine, poveo ga je fra Filip Kunić sa sobom u Carigrad gdje je malo više od godinu dana pohađao franjevačku školu u kojoj su nastavni jezici bili talijanski i novogrčki. U franjevački je red stupio 1863. godine. Studirao je filozofiju i teologiju u Đakovo. Kraće je vrijeme boravio i u Rimu gdje je u rujnu 1870. godine zaređen za svećenika. Nedugo potom vratio se u Bosnu. Nakon povratka radio je kao kapelan i učitelj u školi u Fojnici, a neko je vrijeme, odnosno do 1882. godine, u Livnu predavao filozofske i teološke predmete. Od 1882. do 1884. godine bio je župnik u Golome Brdu, a od 1884. do 1894. godine u Sarajevu je predavao vjeronauk u tamošnjoj gimnaziji. Godine 1887. počinje izlaziti časopis *Glasnik jugoslavenskih franjevaca* kojemu je Vladić bio urednikom do polovine 1894. godine. Ostavivši službu urednika *Glasnika*, Vladić odlazi za župnika u Ramu, a potom na Gračac. Nakon smrti fra Jeronimova strica fra Ante Vladića u studenome 1889. godine povjereno mu je nadgledanje gradnje crkve na Šćitu u Rami. Važno je istaknuti da je 1902. godine postao generalni definitor reda, a 1904. godine ponovno se vraća u Ramu. Ostatak života većinom je proveo u franjevačkome samostanu na Šćitu gdje je i umro 25. lipnja 1923.
- 4 Zbog jednostavnosti prikaza za svako Vladićevo djelo navodit će se kratice. Valja napomenuti da je ovaj rad temeljen na pregledu stanja glagolskih priloga u pedeset Vladićevih djela. Naslov navedenih djela s pripadajućom kraticom i godinom tiskanja izgleda ovako: samostalno objavljeni naslovi su: URF – *Uspomene o Rami i ramskom franjevačkom samostanu*, Zagreb, 1882.; KP – *Katekizam u propovjedih ili nacrti za kateketičke propovjedi obilati dokazim svetoga pisma, svetih otaca i svietske poviesti za sve nedjelje i glavnije blagdane u godini*, Sarajevo, 1887.; PS – *Trideset i jedan dan pred Presvetim sakramentom po Toreu i sv. Alfonsu*, Sarajevo, 1890.; IKG – *Isus s križa govori poniženom grješniku*, Sarajevo, 1917.; objavljena djela u ondašnjim crkvenim časopisima s kraticom djela i godinom tiskanja su: **Srce Isusovo** FNK – Fra Nikola Krilić, 1886.; **Glasnik jugoslavenskih franjevaca** PTR – Propovjedi o Trećem redu, 1890.; OVC – O. Vjekoslav Canali iz Parme, 1890.; GV – Grgur I. Veliki, 1890.; ODF – O. Donat Fabijanić, 1890.; PR – Polpodnevni razgovori, 1890.; NTR – Napredak trećeg svietovnjeg Reda sv. o. Frane, 1890.; In – Inkvizicija, 1891.; TS – Trsatsko svetište, 1891.; DP – Dobar primjer, 1891.; ONŠ – Običaj načinjati štalicu, 1891.; MFR – Moć trećeg franjevačkog reda, 1892.; NP – Najnoviji primjer vjere u Isusa u presv. Sakramentu, 1892.; SF – Sestre Franjevke Marijine misijonarke, 1892.; ŠDI – Što može dobar izgled?, 1892.; KN – Kolumbo je naš, 1892.; PKK – Pobožnost Krištofora Kolumbu prama Blaženoj Dj. Mariji, 1892.; NNK – Našast Noev kovčeg na brdu Ararat-u, 1892.; HC – Historijske crtiće, 1893.; SKK – Smrt Kristofora Kolumba, 1893.; Ob – Obračanja, 1893.; SMB – Slika Majke Božje Olovske, 1893.; FG – Franjevački general u sv. Zemlji, 1893.; LDC – Djela O. Ludovika da Casoria, 1893.; GFR – General franjevačkog reda u Jeruzalemu, 1983.; RMS – Ruševine

-ć:

*kao onaj što no nasrće, **bacajuć** na tle i **množec** žrtve (RMS 59,4); Sveti Bonaventura **govoreć** o tom, jasno veli (PR 77,10); koji se drzovito uzdaju u svoje sile, **hvaleć** sebe (Va II 251,1); svaki mi se dan poklanjaš **žrtvujuć** se svaki dan (PS 150,8); gdje upravljaše jednim dielom prostrane pokrajine, **stanujuć** u manastiru kod braće redovnika (OPP I 3,26)*

-ći:

*Zašto Herod, **htijući** ubiti Isusa, nije pošao s Mudracima (Bo I 21,28); gdje **ko-reći** mjesto Boga nezahvalni Izraelov narod (KS I 249,26); Predobri mladići želju sv. Ota **poštivajući** kano zapovied (LFR I 139,6); **trčeći** na sve strane pun gorljivosti (Ah II 145,5); **podpuno se slažući** s njegovim namjerama i odlukama (PSD 10,2)*

U nekoliko se primjera nalaze i tiskarske pogriješke iz kojih je ipak vidljivo koji bi nastavak pojedini prilog trebao imati. U dvama se primjerima umjesto završnoga -ć javlja -ć:⁵

*koji ih počese tješiti **veleć**: Ljudi Galilejci šta stojite gledajuć u nebo (KP 239,19); sjedila za stolom s poslom u ruci, **gledajuć** prema vratima (PU I 4,18)*

a u jednom se slučaju javlja -ći, odnosno -ćj umjesto -ći:

*to biva težki i smrtni, kada "**grešeći** sudi drugoga." (KP 43,23); te **stavljajuć** Bosnu pod okrilje sv. Grgura Čudotvorca. (In 37,20)*

1.2. Izraženo u brojkama, zabilježeno je 632 primjera glagolskoga priloga sadašnjega s nastavkom -ć (58,9%), a 442 primjera s nastavkom -ći (41,1%). Oblici glagolskoga priloga sadašnjega uopće nisu zabilježeni u FNK, OVC i GFR. Nastavak -ć, kao jedini nastavak glagolskoga priloga

moga samostana, 1893.; PBR – Povlastice bosanskoj redodržavi za komisara visitatora, 1893.; FGO – Franjevački general pred Sv. Otcem, 1894.; PPP – Pravi prijatelj puka, 1894.; **Franjevački glasnik**: Ah – Ahdnama i fra Angjeo Zvizdović, 1896.; KS – Katolički svećenik, 1897.; KSA – Kruh svetog Ante ili djelo siromaškog kruha, 1899.; PFG – Postanak franjevačkog grba, 1901.; FK – Franjevačka krunica, 1901.; **Serafinski perivoj**: LFR – Leon XIII i franjevački red, 1903.; Bo – Bogojavljenje, 1907.; PIO – Protuzaklonosti pri Isusovoj osudi na Kajfinom sudu, 1907.; PU – Pobjeda ustrajnosti, 1907.; **Glasnik sv. Ante Padovanskoga**: PSD – Pročitaj svaki dan po jednu ovu zlatnu, 1907.; PSK – Pokladi i sveta Katarina Sijenska, 1913.; RSA – Rečenice sv. Ante iz njegovih besjeda, 1913.; NBS – Ne ispituj Božjih sudova, 1921.; **Naša misao**: MVB – O. fra Mijo Venceslav Batinić, 1916.; OPP – O. Pavao Posilović, biskup, 1919.; **Vrhbosna**: Ur-Urežnjaci iz Rame, 1920.; Va – Varnice u srce, 1922.

5 U konačnome zbroju primjera s nastavkom -ć pridodana su i ova dva primjera s nastavkom -ć gdje je očito riječ o tiskarskim pogriješkama. Isto je učinjeno i s primjerima na -ći, odnosno -ćj koje su pridodani primjerima na -ći.

sadašnjega, javlja se u GV, ODE, DP, ONŠ, MFR, NP, ŠDI, PKK, SKK, Ob, LDC, PBR, FGO, PFG i NBS. Nastavak *-ći* kao jedini nastavak glagolskoga priloga sadašnjega imamo u NTR i PIO, ali se u ovim djelima glagolski prilog sadašnji javlja tek u jednome primjeru. U preostalim djelima supostoje nastavci *-ć* i *-ći*. Ipak, za djela s isključivom pojavom nastavka *-ć* treba reći da su kraća djela. To je vjerojatno jedini razlog zašto se u ovim djelima ne pojavljuje i nastavak *-ći*. Tomu u prilog govori i činjenica da sva veća djela imaju pojavu obaju nastavaka, ali je doduše u većini njih nastavak *-ć* češći. Dade se primjetiti da u PU ima najviše oblika priloga s nastavkom *-ć*, iako PU nije najveće Vladićevo djelo. U istome su djelu oblici s nastavkom *-ći* prilično rijetki jer se ostvaruje u samo sedam primjera. Izrazitu prevagu nastavka *-ći* imamo u URF i PPP, a u SMB, PSD, PSK i MVB nastavak *-ći* relativno je češći nego nastavak *-ć*. Isti broj primjera s obama nastavcima imamo u Ah, FK, Bo i RSA. Prva tiskana djela URF i KP, koja su tiskana po normi zagrebačke filološke škole, imaju prevagu nastavka *-ći*, što je različito u odnosu na stanje u ramskome organskom idiomu. Danas arhaičnijim osjećamo oblik s nastavkom *-ć*, zbog čega bismo prije očekivali obratan slučaj, odnosno veću pojavnost nastavka *-ć* u ranijim djelima. Međutim čini se da su primjeri s nastavkom *-ći* nešto izraženiji u franjevačkim spisima te je spomenuta činjenica mogla imati utjecaja na Vladića. Razlog veće učestalosti nastavka *-ći* u franjevačkih pisaca, bez obzira na to što u njihovim organskim idiomima navedeni nastavak nije dominantan, vjerojatno leži u tome što su oni oblike s nastavkom *-ći* osjećali književnijim. Od ostalih djela prevagu nastavka *-ći* ima samo u PPP, koji je tiskan prilično kasno. Tvrdnje nekih autora da se oblik glagolskoga priloga sadašnjega s nastavkom *-ć* odnosi na jedninu, a nastavak *-ći* na množinu ovdje se nisu mogle opaziti.⁶

6 Veber u svojoj *Skladnji ilirskoga jezika* iz 1859. godine navodi da imamo dva prislova „sadanji aktivni na ć, u višebroju na ćí [...] prošli aktivni u jednobroju na v, u višebroju na vší“ (Veber, 1859: 143).

2. Glagolski prilog prošli

2.1. Glagolski prilog prošli u Vladićevim djelima zabilježen je s nastavcima:

-v:

Došav g. Mijat u Antunov župski stan (PR 94,9); *Povrativ se malko i opazivši gdje se nalazi* (SF 120,28); *Srditi tigar naglo otvoriv pokaza se na pragu* (PU I 37,32); *upotrebiv veliki razbor, domala privuče sve k sebi* (OVC 2,19); *te postav vikarom po oo. Fermendžinu i Batiniću godine 1367.* (HC 44,31)

-vši:

a ti učinivši jedan grijeh, imaš na duši toliku zloću (IKG 32,9); *sjedivši nas u jednu volju ljubavi s našim nebeskim Otcem* (KS I 250,42/43); *postala zasebna župa ili bolje rekavši: mjesna kapelanija* (Ur 11,9); *stavivši u nj sve svoje ufanje* (RSA 79,34); *bivši ovdje generalni štioč sv. Bogoslovja* (NTR 193,23)

2.2. Nastavak *-v* pojavljuje se u 320 (37,2%) primjera, a nastavak *-vši* u 539 (62,8%) primjera. Primjećujemo da je kod nastavaka glagolskoga priloga prošloga, u odnosu na glagolski prilog sadašnji, češća uporaba oblika sa završnim *-i*. Primjetno je također da je manja pojavnost glagolskoga priloga prošloga u odnosu na glagolski prilog sadašnji. Navedena je činjenica na tragu njegova stanja u štokavskome organskom idiomu u kojem se glagolski prilog prošli prilično rijetko čuje. Na tragu je stanja u organskome idiomu i veća pojavnost nastavka *-vši* nego nastavka *-v*, koji Okuka u ramskome govoru uopće nije zabilježio. Oblike glagolskoga priloga prošloga uopće nije zabilježen u FNK, DP i MFR. Isključivo nastavak *-v* imaju OVC, ODF, In, NP, ŠDI, KN i SKK, a isključivo nastavak *-vši* PBR, FK, KSA, Bo, PIO, PSK, RSA, MVB, IKG, OPP, NBS i Vr. U preostalim djelima, u kojima se pojavljuju oba nastavka, većinski je nastavak *-vši*, osim u URF, PS, TS, ONŠ, SF i PSD, gdje se većinom pojavljuje nastavak *-v*. Od navedenih djela s većinskom uporabom nastavka *-v* njegova je prevaga posebno izražena u URF, dok je u preostalim neznatna. Budući da nasuprot URF KP ima češću uporabu nastavka *-vši*, ne možemo uporabu ovoga oblika dovoditi u vezu s normom zagrebačke filološke škole.

3. Glagolski prilozi u atributnoj ulozi

3.1. Današnji glagolski prilozi u hrvatskome jeziku nastali su od participa, i to glagolski prilog sadašnji od aktivnoga participa prezenta, a glagolski prilog prošli od aktivnoga participa preterita prvoga.⁷ Iako su glagolski participi u ranijim razvojnim fazama hrvatskoga jezika bili sklonjivi,⁸ kao i u jeziku većine starijih franjevačkih pisca,⁹ pa i u normi zagrebačke filološke škole, sklonjivost je navedenih participa danas očuvana samo u tragovima.¹⁰ „Početkom 16. stoljeća u sintaktičkom ustrojstvu (staro)hrvatskog jezika događaju vrlo krupne promjene koje su posljedica svojevrstne ‘departicipijalizacije’ participa, tj. preobrazbe nasljeđenih participnih oblika u glagolske priloge. To je rezultiralo naglim i izrazitim povećanjem frekvencije relativnih rečenica.“ (Štrkalj Despot, 2007: 414.) U vrijeme kada standardizaciju hrvatskoga jezika počinju provoditi ilirci, a kasnije zagrebačka filološka škola, sklonjivi prilozi ili – kako neki autori navode – glagolski pridjev sadašnji i prošli¹¹ „u atributnoj ulozi stalnim su obilježjem hrvatskog jezika druge polovice 19. st.“ (Ham, 1998: 81) Međutim pojava sklonjivih participa u XIX. stoljeću nije stvar jezičnoga stanja u bilo kojem hrvatskome organskom idiomu, nego ponajviše ondašnje kodifikacijske norme. Vjerojatno je njihova slabija zastupljenost u hrvatskim organskim idiomima, ponajprije onima koji su bili osnovom hrvatskoga jezičnog standarda, pridonijela i njihovoj rjeđoj uporabi, a na kraju i potiskivanju iz hrvatske jezične norme. Iako su navedeni participi bili sklonjivi te su se pojavljivali u atributnoj ulozi i u starijim hrvatskim tekstovima, neki

7 O participima u staroslavenskome vidi Damjanović, 2003.

8 O razvoju glagolskoga priloga prošloga D. Gabrić-Bagarić piše: „Kao prijelomni trenutak od kojega počinje funkcionirati novi gramatički sustav označavana je sredina 17. stoljeća, pa se i za glagolski prilog prošli tvrdi da od 17. stoljeća prevladava oblik na -v/-vši, a ostali naslijeđeni oblici iščezavaju iz sustava.“ (Gabrić-Bagarić, 1995: 136)

9 U starijih franjevačkih pisaca česti su participi. Primjerice o participima u Benićeve jeziku Pranjković piše: „Ima u Benića dosta participskih i drugih glagolskih oblika koji su s današnjeg stajališta posve neobični.“ (Pranjković, 2000: 51) Participne konstrukcije pronalazi i u jeziku Ljetopisa kreševskog samostana u Baltičevu jeziku.

10 Današnja norma navodi mogućnost pojave priloga u pridjevskoj funkciji te nastavlja da se „sve više priloga popridjevljuje, ali to nije uvijek dobro“ (Barić – Lončarić i dr., 1997: 245).

11 Kada govori o sklonjivim oblicima bivših participa, S. Ham rabi termine glagolski pridjev prošli i sadašnji, a naziv glagolski prilog u slučaju kada navedeni oblici imaju isključivo priložnu funkciju (vidi Ham, 1995: 17-26).

njihovu pojavu u XIX. stoljeću ne dovode u vezu s mogućnosti njihova sklanjanja u hrvatskoj jezičnoj starini, nego utjecaju latinskoga jezika.¹² Sukladno jezičnim pogledima hrvatskih vukovaca po kojima je jezično pravilno samo ono što se čuje u narodu, norma hrvatskih vukovaca je „su-zila upotrebu participa jer ih narodni govori koji su joj mjerilo ispravnosti nemaju“ (Tafra, 1995-a: 352). „Prva je normativna naznaka niječne prosudbe o gl. pridjevima/atributima u Maretićevoj gramatici, a utemeljena je na korpusu Karadžićevu i Daničićevu, a ne na djelima hrvatske književnosti.“ (Ham, 1995: 24) Budući da Vladić objavljuje u vremenu različitih normā, očekivati je da ćemo u njegovim djelima uočiti prisutnost priloga u atributnoj ulozi, ali i kao običnih priloga.

3.2. Oblici glagolskoga priloga¹³ u atributnoj ulozi u muškome rodu zabilježeni su u sljedećim primjerima:

Jednina

N.
-ći:

*vriedan je nešto obzira, buduć da na njem imade sa jedne strane čovjek, **predstavljajući lovca**, za kojim ide viže (URF 17,3); koji kaže, da je Rama **grad pripadajući kneževini sv. Save** (URF 23,18); a ovaj se zaposjednućem promieni u **kotar podpadajući travanjskoj okružnoj oblasti** (URF 24,13/14); gdje je taj varoš ili **grad**, po Greidereru **podpadajući negda pod vlast kneza humskoga** (URF 25,9); buduć mu dobro poznata među brdi ležeća Rama i u njezinoj gornjoj kotlini u zabiti **ležeći samostan franjevački** (URF 46,7); biti češ kao onaj koji spava u sred mora i kao **driemejući kormilar**, ispustivši kormilo (KP 114,22); Pred licem njegovim žderuća vatra, a za njim **paleći plamen** (KP 1,19); odozdol strahoviti pokao, odozgor srditi sudac, vani **plamteći sviet** (KP 2,31); Tuga je otcu sin lud, a **prokisujući krov svadljiva žena** (KP 14,11); Sve je to prošlo kanoti osjen i kano **mimohodeći glasnik** i kano ladja (KP 218,9); **svemogući Gospodar** (PS 71,18);¹⁴ **svemogući kralj** (PS 304,8/9); Pa i ista Uprava, ko što ju je*

12 O navedenom D. Gabrić-Bagarić piše: „Uporaba participa (priloga sadašnjega i prošloga) umjesto zavisne rečenice najtipičniji je i najzastupljeniji sintaktički kalk prema latinskom atributnom participi“ (Gabrić-Bagarić, 2002: 51).

13 Budući da imaju iste nastavke roda, broja i padeža, donosim zajedno oblike glagolskoga priloga sadašnjega i prošloga.

14 Za sklonjive glagolske priloge koje susrećemo i u današnjem jeziku ne donosi se širi kontekst pojavljivanja jer su sintagme u kojoj se pojavljuju dovoljno jasne i uobičajne i današnjim govornicima hrvatskoga jezika.

*danās ublažio sretno **vladajući Papa Leon XIII**, ondje gdje no govori o primanju (PR 77,24); Opazi danās sretno **vladajući Papa Leon XIII**. da ta Uprava ne odgovara današnjem vriemenu (PR 80,12/13); ko što veleumno i pametno tvrdi sretno **vladajući sveti Otac Papa** u svojoj divnoj okružnici (PR 78,29); Duh užganosti, ko što se može reći, da je **podtičući uzrok**, da radimo dobro, tako se isto može punim pravom reći (PTR 116,34/35); da su podanici bili usilovani pod najteže kazne, izpovjedati vjeru koju je izpovjedaο **vladajući dvor** i država (In 54,29); Godine 1889. prvih dana svibnja sada sretno **vladajući sv. otac papa Leon XIII**. okloni Svetištu prekrasan srebreni križ (TS 92,21/22); **osvježavajući zrak** (DP 127,36); da jedan tako **mogući** i silni **kralj** na prvu vijest povjeruje novosti ovako vanrednoj (Bo I 21, 32)*

-vši:

*tako, da je **novodošavši** na Bosnu **vezir** rekao i zakleo se sve izturčiti (URF 54,11/12); i pretvoriše se u u prah, koji **nadošavši vjetar** raznese, da ih nitko više ne vidi (KP 20,20); Videć zlikovce povuče se unutra; ali odmah zatim **izišavši vitez**, stade mu o boku (PU I 149,28/29); Blago onom sluzi, koga **došavši gospodar** nađe da tako radi (Va I 175,39)*

G.

-ćega:

*koji ovaj sakramenat dostojno primaju; jer iz njega neki **oživljavajućega** duha i medene slasti okus izlazi (KP 145,33); Biti će kano drvo zasadjeno kod **tekućega potoka** (KP 107,20); Ah da bi mi shvatili ovaj kratki život i vječnost **dojdućega života** (KP 220,11); po kojem sigurnom nadom očekamo dobra ovoga i **dojdućega života** (KP 228,32); da mi uhvanjem čekamo dobra ovoga i **dojdućega života**, a dobra **dojdućega** oli vječnoga života jesu blaženstvo oliti slava nebeska (KP 231,15/16)*

-ćeg:

*po sried crnih tmina tura **ništećeg ognja** glavnju u netom sgotovljenu zgradu (URF 56,25); trči hitrim skokom pram samostanu i došav do još **gorućeg i plamtećeg** na vatrišću **ognja**, prima goruću glavnju u šake (URF 70,19); kada je od od Skoplja došao do Draževa ili **Maklena**, **ležećeg** među Sajinom i Crnim-vrhom (URF 105,32); štono će venuti i sahnuti od straha i očekanja **nastajućeg suda** (KP 1,5); U prvu nedjelju **dojdućeg mjeseca** baš je odvjetnik moje crkve (PR 95,5); **svemogućeg Boga** (PR 131,28); koji su mnogo dobra učinili franjevačkom ovom samostanu sve do danās **vladajućeg cara** Franje Josipa I. (TS 91,39); U to prispijemo do kuće **umirućeg** (Ob 78,24)*

-všega:

*Selitba Franjevaca i naroda kršćanskoga iz Rame tako duboko zasieče u život **ubjegavšega** i **ostavšega**, prem u malom broju, **naroda** (URF 71,15)*

-všeg:

*datih od visoke c. kr. zemaljske v ade za Bosnu i Hercegovinu i još koja forinta koga **mimoprošavšeg putnika** (URF 104,23)*

D.

-ćem:

A pravedni koji se trudiše razne nevolje i trudove za slavu Božju, raduju se svrhi i prikučnjucem se sudu (KP 11,1); *svemogućem Bogu* (PS 35,13/14); *Bogu svemogućemu* (PS 293,8)

-ćemu:

da su bar nju mogli spasiti i oteti harajućemu i ništećemu ognju (URF 56,32); *da je ćehaja vezirev godine 1703. pisao grofu Kuliniću* (valjda negdje u Dalmaciji *stanujućemu*) (URF 81,33); *kojemu su se ponizno klanjali priprosti pastiri i pobožni mudraci,- isti kojemu se sada sjedećemu ob desno otca klanjaju nebrojeni sborovi nebeskih duhova* (PS 297,13); *da umetne jedan zlatni ljiljan i kad je vienac bio gotov, metne ga klečećemu novaku na glavu* (FK I 293,17)

-všem:

što on ovršiv sliedeće godine, odreče se župe i njenu upravu predade u ruke svom bivšem tajniku o. Josipu Čuriću iz Travnika (URF 103,2)

A.

-ćega:

Ovo je u Misiru stara poslovice, da radećega pustinjaka progoni jedan djavao (KP 98,17)

-ćeg:

svemogućeg Boga (Ob 78,31); *On uzme sv. ulje i ode da sobom vidi umirućeg, za kog je mislio da je već i umro* (Ob 79,5)

-ći:

koji rade zlo bit će slama biti će slama i zapaliti će ih idući dan (KP 1,16); *O moći toga kruha veli sv. Ciril.(...): "Kroti biesneći zakon uda naših, čvrsti pobožnost trne duševne uzrujanosti."* (KP 146,7); *što sam zanemario, ne samo za dođući život, nego i za ovaj* (PS 212,10); *sliedeći ganutljivi slučaj* (SF 120,9); *netom slika Majke Božije bi iznešena na vrata medju narod vapijući¹⁵ za pomoć, u taj čas prestade požar* (SMB 74,31)

V.

-ći:

svemogućí moj Spasitelju (PS 33,7); *svemogućí Bože* (PS 190,10/11); *Srce puno i svedjer puno živog ognja prečiste ljubavi, nisteći ognju, uništi me sveg i daj mi novi život ljubavi i milosti!* (PS 264,10); *svemogućí vječni Bože* (RMS 148,19)

15 Ovaj se oblik može shvatiti dvosmisleno jer može izgledati kao i glagolski prilog sadašnji. Evo primjera iz SMB: *O oh čuda! Netom slika Majke Božije bi iznešena na vrata medju narod vapijući za pomoć, u taj čas prestade požar!* (74, 30-33) Posebno je zanimljiva uporaba ovoga oblika jer predstavlja tipičan primjer uporabe participa radi izbjegavanja zavisne rečenice. Ova bi rečenica preoblikom u današnjem jeziku glasila: [...] *na vrata medju narod, koji je vapió za pomoć...*

L.

-ćem:

slijedećem zatvoru (PU II 152,50)

I.

-ćim:

Sa rićućim lavom, štono oblice i traži koga (KP 10,9); *mogućim načinom* (PTR 148,5/6); *no čela visoka, pogleda munjevita, srca hrabrena i glasom stalnim i grmećim sva mu njegova nasilja izgovori* (Ah II 134,27); *Matilda igjuć prema kući, slabim i dršćućim glasom upita Janju* (PU I 103,51)

Množina

N.

-ći:

do pod koljeno ili bar do koljena sižući gunjci (URF 13,26); *kojoj podpadoše mnogi samostani do ovog doba spadajući na vikariju bosansku* (URF 28,19); *dana se susretajući i pohadjajući krstjani ljube i celivaju* (KP 29,5); *Svi su služeći duhovi poslani, poslani radi onih, koji će dobiti spasenje* (KP 226,37); *a kada je obhod krenuo pozdraviše Gospu gruvajući mužari, zvona i svirka glasbe* (TS 76,5); *Sliepi su progledali, hromi, kljasti i sakati prohodali i proradili, gluhi pročuli, a stradajući u morskim valovima, zdravi se kućam povrnuli* (TS 85,10); *putujući trgovci* (KSA I 295,34); *budući župnici* (OPP I 5,11)

G.

-ćih:

U ovoj pokrajini žive nešto preko pet tisuća katolika u tri katoličke župe, a toliko ili nešto više i muhamedanaca, živućih po selih i dvie, oli uprav da rečem, jednoj varošici Prozoru (URF 11,7); *Wading nam donosi popis samostana u bosanskoj franjevačkoj pokrajini obstojećih, koji da je bosanski vikar god. 1506. podastro starješinstvu reda na obćem sboru u Asizu* (URF 32,1); *doćim se ona prozva hrvatsko-bosanska, pošto je imala svojih samostana i tamo i amo ležećih* (URF 33,16); *Kano da već vidimo veselo poskakivati i čujemo krik hrabrih Primoraca i Kotorana spremajućih se na boj proti Turčinu* (URF 64,13); *koji se se izdavao na izriečnu izjavu svih muhamedanaca, stanujućih u dotičnoj župi* (URF 99,9); *i glas što sam ga čuo kano guslača gudećih na guslah svojih* (KP 126,22); *koji se je mogao narušiti i poremetiti na samo u njegovo vrieme, nego i dojdućih viekova* (PTR 178,26); *Primivši u bolesti svete sakramente umirućih¹⁶; zavjetova se, ako ozdravi da će prvu svetu misu reći na Gospinu oltaru na Trsatu* (TS 91,6); *budućih vijekova* (IKG 36,2); *i s njim se sporazumio o velevažnih posli spadajućih na uredbu redovničkih zaduga* (Ur 20,2)

16 Ovdje nema imenice na koju bi se ovaj prilog odnosio, a isti je nastavak za sva tri roda.

-vših:

*dokazom je nadpis **pavših mučenika** za prve navale na ovaj samostan (URF 27,26); Fojnicu usilovaše Turci, da im plate dugove **utekavših dužnika** im fratara ramskih (URF 80,24); a najmanje se je moga nadati onaj mali broj **katolika ostavših** u Rami (URF 84,12)*

D.

-ćim:

*Franjevci i tada jedini u Bosni katolički svećenici, dielom postadoše vodje **bježećim katolikom**, dielom pako povukošese u pustošne predjele (Ah I 166,5/6)*

A.

-će:

*da su odredbom starješinstva morali biti premješteni u **samostane ležeće** u turskom zemljištu (URF 33,3); da si prisvoji neke **krajeve ležeće** na turskom zemljištu (URF 43,16); Biskup ovaj broj i **samostane podpadajuće** pod njegovu vlast, glede dušobrižništva (URF 38/39,33/1); Došav na Ščit, nađu tužne i plačne **redovnike** na bašči **klečeće** i **moleće** pred likom majke božje (URF 57,17); a Franjevci samostana fojničkoga morali kao i za ine uzgor **obstojeće samostane** sve do godine 1836. poseban džuluz plaćati (URF 82,10); Nadje u crkvi **prodajuće volove** i ovce i golubove i mjenjače (KP 122,27); to je najbolje uvidio prosvietljeni Duhom sv. pronicavim svojim umom o. papa Leon XIII. osjećajući žalostne i na pogubno bezvjerstvo **ciljajuće ljudske odnošaje**, Božjim nadahnutjem potaknut izdade divnu okružnicu (NTR 193,6)*

L.

-ćih:

*no u drugih **predjelih** više izvrženih i **nalazećih** se u blizini ovećih mjesta, a radi sigurnosti baš je ovamo i odbnešen i u zabitnijem mjestu napravljen (URF 31,6); štono stanovahu u **samostanah ležećih** po Hrvatskoj (URF 32,32); kako će probuditi vjeru u **driemljućim kršćanima** a usadit ju u srcima nevjernika (PTR 91,22/23)*

-vših:

*a bilo zapisano i u **izgorivših zapisnicih** vikariata apoštolskoga (URF 85,8)*

I.

-ćimi:

*koj zabrinut **Franjevci stanujućimi**¹⁷ u kustodiji ramskoj, izdade sljedeće naredbe glede njih (URF 29,4)*

17 Ovaj bi se oblik mogao tumačiti kao i dativ. Međutim zbog nastavka imenice ispred i s neobičnom rekcijom glagola biti zabrinut nečim ovdje je riječ o instrumentalu. Evo širega konteksta gdje se pojavljuje ovaj oblik: [...] u čemu nas još bolje utvrđuje odredba bora reda našeg obdržavanog u Asizu g. 1493., koj zabrinut Franjevci stanujućimi u kustodiji ramskoj, izdade sljedeće naredbe... (29,2-5).

3.3. Oblici glagolskoga priloga u atributnoj ulozi u muškome rodu zabilježeni su u svim padežima osim dativa i vokativa množine. Nastavci su isti kao i u pridjevsko-zamjeničke deklinacije. Oblici glagolskih priloga u muškome rodu zabilježeni su u URF, KP, PS, PR, NTR, PTR, In, TS, Ob, SMB, RMS, FK, Ah, Bo, PU, IKG, OPP, Ur i Va. Očito je da se najveći broj registriranih primjera odnosi na prva tiskana djela URF i KP. Tako je u URF zabilježeno 35 oblika, u KP 20, a u svim preostalim zajedno 41 oblik sklonjivoga glagolskog priloga. S obzirom da je pojava sklonjivih oblika sukladna normi zagrebačke filološke škole, njihova najčešća uporaba u URF i KP očekivana je. Isto tako valja napomenuti da se najveći broj sklonjivih priloga iz kasnijih djela u istome sklonjivom obliku mogu sresti i u današnjem jeziku. Također je očito da je uporaba glagolskoga priloga sadašnjega u sklonjivome obliku kudikamo češća od uporabe glagolskoga priloga prošloga. Glagolski prilog sadašnji u sklonjivome obliku zabilježen je 84 puta, a glagolski prilog prošli samo 12 puta.

3.4. Glagolski prilozima u funkciji atributa najrjeđe su zastupljeni u srednjem rodu. Takve sam oblike registrirao u sljedećim primjerima:

Jednina

N.

-će:

*Zao izgled je rieč oli **djelo** neumjestno **pružajuće** prigodu padu, ili griehu (KP 242,9); Drugo kaže se u oznaki: **pružajuće** prigodu padu (KP 242,34); I **sjajuće sunce** na modrom i vedrom nebu, i prizor, koji je Matilda vidjela požuriše (PU I 102,46); **buduće življenje** (IKG 40,17)*

G.

-ćeg:

*a o. Matić Stjepan postane članom **ravnajućeg** državom **starješinstva** (definitorom) (URF 55,25); jer ovo omaljušno oblo **kamenje** kao živo izpod noge bježi, dok niesi došao do **stećeg**, gdje ti je sad valjalo zamašno koracati (URF 106,4)*

D.

-ćem:

*Nada povrati život **ljubećem** djetetu (PU II 87,43/44)*

A.

-će:

*nego da paze da zadovoljštinu koju zadaju ne bude samo za **buduće čuvanje** i*

liek proti slabosti (KP 142,29); *izčikajući odkup svoj i prikučujuće se kraljevstvo* Božje (KP 1,7); *sve većma gledajte da napredujete na putu krieposti pogledom uprtim u nebo, vašu željnu domovinu, vaše dojdūće kraljevstvo u koje vas pozivlje Bog* (PTR 118,17); *Uze sad u svoj naručaj i privinu na ljubeće srce dijete Isusa, te zavapivi dobri starac* (PSD 17,14); *buđuće čuvanje* (Ur 46,34)

Vokativ, lokativ i instrumental nema.

Množina

N.

-ća:

kamo su spadala i neka sela, sada pripadajuća župam Podhumu i Solakovoj kuli u Neretvi (URF 90,14); *Neka dodju i neka se sa mnom sdruže sva pobožna i ljubeća srca* (PS 97,8)

G.

-ćih:

oli kano ptica, koja proleti zrakom ne znaš joj puta nego samo klepet krila, udarajućih u tanani vjetar (KP 218,12)

A.

-ća:

u pogibiljih neustrašivo, prošasta zaboravlja, za sadanja ne mari, a za dođuća se ne brine (KP 38,2); *sliedeća pitanja* (PS 280,15); *buđuća vremena* (In 5,31)

Dativ, vokativ, lokativ i instrumental nema.

3.5. Oblici sklonjivih glagolskih priloga u srednjem rodu nisu zabilježeni u vokativu, lokativu i instrumentalu jednine te u dativu, vokativu, lokativu i instrumentalu množine. Sklonjivi prilozi srednjega roda znatno su rjeđi u odnosu na muški i ženski rod. Zabilježeni su u URF, KP, PS, PTR, In, PU, PSD, IKG i Ur. Broj pojavljivanja je prilično mal. U URF su zabilježena 3 oblika, u KP 5 te u svim preostalim zajedno 9 oblika. Svi zabilježeni oblici su oblici glagolskoga priloga sadašnjega, odnosno glagolski prilog prošli u sklonjivome obliku u srednjem rodu uopće se ne pojavljuje.

3.6. Sklonjivi prilozi uz imenice ženskoga roda također dobivaju gramatičke oznake imenice na koju se odnose. Takvi su slučajevi zabilježeni u sljedećim primjerima:

Jednina

N.

-ća:

Grb Rame sastoji se iz štita, a u njem **ruka držeća sablju** (URF 22,23); Na ovaj način **Rama**, kao **ležeća** u blizini biskupa makarskoga, podpada pod vlast njegovu (URF 40,23); *buduć mu dosti dobro poznata među brdi ležeća Rama* i u gornjoj njezinoj kotlini u zabiti ležeći samostan franjevački (URF 46,6); *ter sad Rama bila pokrajina spadajuća na biskupiju bosansku sve do danas* (URF 45,24); U svem Proslapu samo je jedna onda turska **kuća** bila i to obitelji Mujkića, **stanujuća** na protivnoj obali Rame (URF 90,33); *ipak kad mu se vješto obrazloži korist iz toga proiztičuća i kada se valjanim i liepim načinom rukovodi* (URF 106,26); *Pred licem njegovim žderuća vatra* (KP 1,19); *unutra pržeća savjest, tude će se i pravedni jedva spasiti* (KP 2,31); *Što pomaže brodolomu, dali veliki valovi pokriju ladju i potope, oli polako ulazeća voda u dno* (KP 95,5); *Kao što voda inače vruća i kipeća, prestaje biti vruća i postane maka* (KP 101,7); *kojim se skvrni sveta stvar, oli stvar spadajuća na štovanje Božje* (KP 121,23); **Crkva** je dvovrstna, jedna je slavodobitna iliti pobjedonosna, a druga je **vojujuća** (KP 205,27); **Crkva vojujuća** jest sbor svih viernih, koji još na zemlji živu (KP 205,38); *koja se zato zove vojujuća, što se ima boriti vaviek za zakletmi neprijatelji svietom, tielom i vragom* (KP 206,2); *koji pripadaju tomu blaženstvu, a to su djelujuća milost* (KP 231,18); *doklen god u nami bijaše milost posvećujuća i pravednost* (KP 240,38)

-vša:

jamačno bi bio pokopan nešto odličnije no ostala pavša braća (URF 48,9); *Brez ikakove dvojbe po odlazku janjičara povratila su se preostavša braća u svoj samostan* (URF 48,14); *jamačno bi bio pokopan nešto odličnije, no ostala pavša braća, ter bi biskupov greb bio glasovit* (OPP II 6,38; II 7,37)

G.

-će:

Prvo da nejma nikakove zaprieke raztrgujuće, oli zabranjujuće ženitbu (KP 69,38); *Premda svi čuju nauk brez pomagajuće milosti Božje* (KP 104,38); *Prvo dakle osim posvećujuće milosti, koju imade u obće svi sakramenti* (KP 145,8); *koji pripadaju tomu blaženstvu, a to su djelujuća milost, pomnožanje milosti opravdavajuće* (KP 231,18); *slijedeće noći* (SMB 74,4); *sljedeće godine* (SMB 74,37); *sljedeće je godine* (PBR 180,19); *Ništa drugo, nego neznatna kapca one posvećujuće milosti, koja ti je narosila srce* (IKG 21,16); *slijedeće godine* (Ur 50,31; 51,5; 56,18; 61,3)

D.

-ćoj:

Do zaposjednuća Bosne godine 1878. austro-ugarskimi četami ni u čem ona nije naličila pokrajini ležećoj u Europi (URF 105,19)

A.**-ću:**

prima goruću glavnju u šake i tura je pod novi ali suhi krov (URF 70,20); di-eli se na tri glavne kotline u prodolju Rame i na jednu podučnu, sastojeću se iz sama dva oveća sela Doljani i Sovići ležeću pod planinama Vranom i Baćinom (URF 9,11); Mnogi štiju moguću osobu-čeljade- i prijatelji su onomu (KP 35,35); ter prezirući svaku zapovjedajuću zapovied, nepravda se nanosi (KP 93,11); Ezav za ništo drži dođuću baštinu (KP 129,28); I opet ((Mat.25.) Isus prilikuje vojujuću Crkvu deset djevica, izmedju kojih pet ih bijaše mudrih, a pet ludih (KP 206,11/12); Samo dakle tri vrste ljudi ne spadaju u vojujuću Crkvu (KP 206,16); Goruću želju. Dodji, sladki Isuse (PS 300,3); Ja ovdje razumijem onu oduševljenu, djelujuću i goruću vjeru, kojom je bio obuzet sv. naš serafski Patriarka (PTR 131,14); Oduznav ovu radenu vjeru, vjeru djelujuću, što no sačinjava, pravi duh (PTR 131,30/31); što no nam ga je Bog dao u tami ovog svieta, t.j. naučavajuću crkvu (PTR 160,26); jer nam pomaže da sačuvamo posvećujuću milost, po kojoj se možemo nadati vječnoj slavi u raju (PTR 43,12); Napokon pusti oprženu i i dimeću se nogu (PU II 52,43); U njoj svećenik Bogu daje iz svojih ruku Njegova sina, a traži od Njeg iz čistilišća trepteću dušu (PSD 118,27); spavaću sobu (PU II 148,11)

-všu:

poče napostovati njihovu ostavšu braću, poimence onu stanujuću u samostanu fojničkom kao najbližu Rami (URF 81,2/3)

V.**-ća:**

O uništjuća vatro, uništi u meni sve osjećaje za stvorenja (PS 246,4)

L.**-ćoj:**

U pobjedonosnoj su crkvi sami dobri i pravedni, a u vojujućoj dobri i zli pomi-ešani (KP 206,5)

-všoj:

da ovrše gore spomenuti posao, nego opet u zabitnoj, makar ne davno postra-davšoj Rami (URF 54,3); nego se je moglo viditi, kako ih po nekoliko se sastaje i o dogodivšoj se stvari razgovaraju (KP 188,29)

I.**-ćom:**

Ne mogu se izporediti muke sadasnjega vriemena sa slavom dođućom koja će javiti u nami (KP 125,18); sljedećom molitvom (PS 295,3)

Množina

N.

-će:

bez da se i jedna od četiri varošice tude ležeće zove time imenom (URF 25,16); Sada budu izlagumane i izrazbijane one omašne steće stiene (URF 107,8); da se probude iz lienosti i mlakosti spavajuće duše (KP 159,33); Ali njegovoj gorljivosti nije dovoljna vjerska obitelj; njegovu gorljivost uzpiruju još i lutajuće izvan tora ovčice (KS I 263,19)

-vše:

Nadilje dokazom su bivše zidine, koje se sada mogu vidti (URF 27,17)

V.

-će

Ah blago si ga Vam ljubeće duše, koje ne nalazite u svijetu većeg pokoja (PS 188,15); sliedeće krieposti (PS 298,15; 302,8)

I.

-ćim:

kadno okolnostmi sveder se pogoršujućim, moradoše se ove odreći (URF 80,12); Novi krvnik poče raditi drščućim rukama, ne znajuć ni kud bi se okrenuo (PU I 54,22)

Genitiv, dativ i lokativ nema.

3.7. Oblici sklonjivih glagolskih priloga u ženskome rodu nisu zabilježeni u genitivu, dativu, vokativu i lokativu množine. Oblici sklonjivoga glagolskog priloga zabilježeni su u URF, KP, PS, PTR, SMB, PBR, KS, PU, PSD, OPP i Ur. Što se pojavnosti tiče, 18 je primjera zabilježeno u URF, 21 u KP te 20 u preostalim djelima. I ovdje se znatno češće pojavljuje oblik glagolskoga priloga sadašnjega. U 41 obliku riječ je o glagolskome prilogu sadašnjem, a samo se 7 oblika odnosi na glagolski prilog prošli.

3.8. Ukupno u jednini bilježimo 119 realizacija sklonjivoga glagolskog priloga, a od toga broja 70 realizacija odnosi se na URF i KP. Promatramo li brojčanu zastupljenost sklonjivih oblika prema padežu, razumljivo je da se najviše ovakvih oblika bilježi u nominativu (42), zatim genitivu (27), akuzativu (25), dativu (11), instrumentalu (6) vokativu (4) i lokativu (4). Množinski oblici sklonjivih glagolskih priloga nešto su rjeđi jer se pojavljuju u 12 djela. I ovdje URF i KP imaju najveći broj realizacija. Ukupno sklonjivih priloga u množini imamo u 49 primjera, od čega se

25 odnosi na URF. Što se zastupljenosti ovih oblika prema padežu tiče, najbrojniji su primjeri u nominativu (17), potom slijedi genitiv (14), akuzativ (10), lokativ (5), instrumental (3), dativ (1) te vokativ bez zabilježanih primjera.

3.9. Sklonidbeni sustav Vladićevih sklonjivih priloga izgleda ovako:¹⁸

Jednina				Množina			
Rod Padež	Muš. rod	Sred. rod	Žen. rod.	Rod Padež	Muš. rod	Sred. rod	Žen. rod.
N	-i	-e	-a	N	-i	-a	-e
G	-ega/-eg	-eg	-e	G	-ih	-ih	-
D	-em/-emu	-em	-oj	D	-	-	-
A	-ega/-i	-e	-u	A	-e	-a	-e
V	-i	- ²⁰	-a	V	-	-	-
L	-em	-	-oj	L	-ih	-	-
I	-im	-	-om	I	-imi	-	-im

Najveći broj sklonjivih glagolskih priloga susrećemo uz imenice muškoga roda s kojim nije zabilježen sklonjivi glagolski prilog samo u dativu i vokativu množine. Imenice ženskoga roda nemaju sklonjivoga glagolskog priloga u genitivu, dativu, vokativu i lokativu množine te srednji rod u jednini nema oblika vokativa, lokativa i instrumentala, a u množini oblika dativa, vokativa, lokativa i instrumentala. Primjetno je da relativno velik broj djela ima sklonjive oblike glagolskoga priloga jer bismo takvu uporabu očekivali samo u prvim tiskanim djelima URF i KP, koja i jesu tiskana prema jeziku zagrebačke filološke škole. Sklonjive priloge još susrećemo u PS, PR, NTR, PTR, In, TS, DP, SF, Ob, SMB, RMS, PBR, Ah, FK, KSA, Bo, PU, PSD, IKG, OPP, Ur i Va. Međutim pozabavimo li se primjerima u kojima se sklonjivi prilozi pojavljuju, primjetit ćemo da je u većini djela, osim u URF i KP, riječ o oblicima glagolskoga priloga koji se i danas mogu pojaviti u atributnoj funkciji. Manje uobičajene oblike, osim u URF i KP, imamo u PS u primjerima: *kojemu se sada sjedećemu ob desno desno otca, za dođući život, nisteći oganj, o*

18 Za rekonstrukciju nastavaka sklonjivih priloga služio sam se i oblicima priloga koji su danas uobičajni, a sve kako bih zabilježio što više autentičnih nastavaka potvrđenih u Vladićevim djelima.

19 Crtica označuje da za navedeni padež nema potvrđenih oblika u Vladićevim djelima.

uništujuća vatro, blago si ga vam ljubeće duše, ljubeća srca, u PU *sjajuće sunce, ljubećem djetetu*, u SMB *narod vapijući*, u Bo *mogući i silni kralj*, u OPP *ostala pavša braća*, u Ur *o velevažnih posli spadajućih na uredbu redovničkih zadruga*. Iako većina djela, osim URF i KP, zbog norme kojom su tiskana, ima sklonjive priloge u sličnim sintagmama u kojima ih susrećemo i danas, broj primjera s manje uobičajenim oblikom priloga nije zanemariv. Koliko je god zanimljiva pojava tolikoga broja sklonjivih priloga u Vladićevim djelima tiskanim nakon 1887. godine, čudno je da se sklonjivi prilozima s obzirom na veličinu URF i KP u njima ne sreću i češće. Nema sumnje, njihova je pojavnost uvjetovana u određenome vremenu važećom normom.

Zaključak

Vezano za uporabu glagolskih priloga primjetno je da Vladić rabi duže i kraće oblike, s tim da su mu u glagolskoga priloga sadašnjega nešto češći kraći oblici, a u glagolskoga priloga prošloga duži oblici. Posebno je zanimljivo da Vladić često rabi glagolske priloge u atributnoj ulozi, pogotovo u prvim djelima, što je sigurno rezultat nasljedovanja norme zagrebačke filološke škole u navedenim djelima. Naime norma zagrebačke filološke škole obilato se služila glagolskim prilozima u atributnoj ulozi. Navedeni jezični oblici bili su uobičajeni u starijem hrvatskom jeziku, česti su i u starijih franjevačkih pisaca, a neki podrijetlo navedenim oblicima vide u nasljedovanju latinskoga jezika. U kasnijim djelima koja su pisana normom hrvatskih vukovaca uporaba glagolskih priloga znatno je rjeđa, a riječ je većinom o takvim oblicima koji su se u hrvatskome jeziku održali do danas. Što se nastavaka sklonjivih priloga tiče, URF i KP imaju nastavke zagrebačke filološke škole, a sva kasnija nastavke norme hrvatskih vukovaca. Iz prikazanih je primjera vidljivo da Vladić do kraja svoje spisateljske djelatnosti lagano napušta uporabu sklonjivih priloga. Međutim dok je smjena norme kod imenica prilično oštra, primjećujemo da u priloga imamo nešto drukčije stanje, odnosno dužu uporabu sklonjivih priloga. Razlog je tomu činjenica što se danas pojedini prilozima mogu pojaviti u atributnoj ulozi te se njihova pojavnost

u nekim kasnijim djelima i nije osjećala posebno zastarjelom niti kao ostatak oblika prethodne jezične norme zagrebačke filološke škole. Ipak je primjetna tendencija rjeđe uporabe glagolskih priloga u atributnoj ulozi u kasnijim djelima, što je na tragu tendencije hrvatskoga jezika, a poticaj toj tendenciji svakako je dala i norma hrvatskih vukovaca (da se sklonjivi prilozi sve rjeđe rabe u hrvatskome jeziku). Navena tendencija nije zaobišla jezik djelā iz Vladićeve kasnije faze spisateljskoga rada.

Literatura

- BABUKIĆ, VĚKOSLAV (1854) *Ilirska slovnica*, Zagreb.
- BARIĆ, EUGENIJA – LONČARIĆ, MIJO i dr. (1997) *Hrvatska gramatika*, Zagreb: Školska knjiga.
- BROZOVIĆ, DALIBOR (2005) „O početku hrvatskoga jezičnog standarda“, *Jezik*, 52: 186-192.
- DAMJANOVIĆ, STJEPAN (2003) *Staroslavenski jezik*, Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- GABRIĆ-BAGARIĆ, DARIJA (1995) „O nekim problemima razvoja glagolskog priloga prošlog na primjerima Marulićeva jezika i jezika njegovih suvremenika“, *Filologija*, 24-25: 135-140.
- GABRIĆ-BAGARIĆ, DARIJA (2002) „Književni jezik lekcionara 17. stoljeća – Pitanje međuodnosa lekcionara Ivana Bandulovića i Bartola Kašića“, *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 28: 35-71.
- HAM, SANDA (1995) „Atributna uloga glagolskih pridjeva sadašnjih i prošlih u hrvatskom književnom jeziku 19. st.“, *Riječ*, Rijeka: HFD, 17-26.
- HAM, SANDA (1998) *Jezik zagrebačke filološke škole*, Osijek: Matica hrvatska.
- KUNA, HERTA (1973) „O jeziku bosanske franjevačke književnosti“, *Pregled*, LXII, 4: 539-546.

- LISAC, JOSIP (2003) „Čakavski, kajkavski i štokavski glagolski sustav“, *Zbornik Zagrebačke slavističke škole*, Zagreb, 64-69.
- MARETIĆ, TOMO (1899) *Gramatika hrvatskoga jezika*, Zagreb.
- OKUKA, MILOŠ (1983) *Govor Rame*, Sarajevo: Svjetlost.
- PRANJKOVIĆ, IVO (2000) *Hrvatski jezik i franjevci Bosne Sebrene*, Zagreb: Matica hrvatska.
- PRANJKOVIĆ, IVO (2004) „Jezik bosanskih franjevac“, *Jezik u Bosni i Hercegovini*, ur. Svein Mønnesland, Institut za jezik u Sarajevu – Institut za istočnoevropske i orijentalne studije Oslo, 227-258.
- SAMARDŽIJA, MARKO (2004) *Iz triju stoljeća hrvatskoga standardnog jezika*, Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- ŠTRKALJ DESPOT, KRISTINA (2007) „Sintaktička funkcija participa u hrvatskom jeziku 15./16. stoljeća“, *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 33: 413-429.
- TAFRA, BRANKA (1995-a) *Jezikoslovna razdvojba*, Zagreb: Matica hrvatska.
- TAFRA, BRANKA (1995-b) „Obilježja hrvatske gramatičke norme do kraja 19. stoljeća“, *Filologija*, 24-25: 249-254.
- TEŽAK, STJEPKO – BABIĆ, STJEPAN (1994) *Gramatika hrvatskoga jezika*, Zagreb: Školska knjiga.
- VEBER, ADOLFO (1859) *Skladnja ilirskoga jezika za niže gimnazije*, Beč.
- VEBER, ADOLFO (1871) *Slovnica hrvatska za srednja učilišta*, Zagreb.

ŠIMUN NOVAKOVIĆ

VERBAL ADVERBS IN THE WORKS BY FATHER JERONIM VLADIĆ

Summary

If we compare formation and syntactical role of verbal adverbs in the past and today we shall notice significant differences. For forming present participle today we use suffix –ći and for perfect participle suffix –vši. In the older grammar books as well in the Franciscan documents we can find suffixes –ć and –v. All four above mentioned suffixes are found in the works by father Jeronim Vladić. There are crucial differences regarding usage of participles attributively. Frequency of using participles attributively in the works by father Jeronim Vladić is directly connected with the norm used for writing a certain work. Usage of participles according to the norm of Zagreb philology school in the works published till 1887 is very frequent. Participles used attributively can be found in later Vladić's works which were written by the norm of Croatian vukovci, but their usage is less frequent. Here we mostly think of settled terms which we meet in Croatian language today.

Key words: *father Jeronim Vladić, present participle, perfect participle, participles in the attributive role, philological schools*